350

HOLGER RAFN

HENRY MARTYN

EN KORT LEVNEDSTEGNING
AF EN MODERNE MUHAMMEDANERMISSIONÆR

„NU, — LAD MIG SKINNE UD FOR GUD!"
HENRY MARTYN

KØBENHAVN
DET DANSKE MISSIONSSELSKAB
1913

Missions-Bibliothekets A

Til

Subskribenterne!

Aargang 1913 af „Missions-Bibliotheket" er blevet paa ialt $11\frac{1}{4}$ Ark. Der mangler saaledes $\frac{3}{4}$ Ark i de lovede 12 Ark. Disse $\frac{3}{4}$ Ark vil blive godtgjort Subskribenterne i 1914.

HOLGER RAFN

HENRY MARTYN

EN KORT LEVNEDSTEGNING

AF EN MODERNE MUHAMMEDANERMISSIONÆR

„NU, — LAD MIG SKINNE UD FOR GUD!"
HENRY MARTYN

KØBENHAVN
DET DANSKE MISSIONSSELSKAB
1913

MISSIONARY RESEARCH
LIBRARY
NEW YORK CITY

I.

Cornwall og Cambridge.

1781—1803.

Hvor Landsend, Englands sydlige Udløb, kløver Havets Brus med sine Granitporfyrklipper, og med sine Fjældmure slaar Bølgernes Stormløb tilbage, — dér føler man sig ret hensat til Urtiden, midt i den utæmmede Natur, mellem ældgamle Dannelser af Kalksten og Skifer. Op over disse Lag, der indefter i Landet former sig til vidstrakte, af Dale og bratte Kløfter gennemfurede Højflader, — hæver sig Granitgrupper, med spaltede, nøgne Toppe, som i deres Barskhed giver Cornwall dets sælsom haarde Karakter. —

I Devonshire i Vest-Cornwall findes her og dér store Skiferbrud. Og dybt i Jorden rinder der rige Aarer af Tin og Kobber. I Aarhundreder har her Cornerne, den ældste, mest ægte keltiske Del af Storbrittaniens Folk, arbejdet med at drage, hvad Klippen gemmer i sin Favn, frem for Lyset. Den corniske Bjergmands Liv er haardt og farefuldt. Hans Helbred er beundringsværdigt, Legemsbygnin-

gen fuldendt. Men de uheldige Tilbøjeligheder, der melder sig hos Folket i et klippeafgrænset Land: Vragplyndring og Smugleri, — i Forening med Minearbejdets Farer og Afspærringen fra al Englands frodig groende Civilisation, — har i Tidens Løb gjort »the Cornishman« til et Ordsprog, i den Grad, at Cornwalls lynggroede Klipper i ældre Tid gik under Navnet »Vestbarbarlandet«. — —

Men saa skete der et Omslag. *John Wesley* og *Georg Whitefield* kom til Cornwall. Fra nu af er Folket som forvandlet. —

Hvad der slaar den moderne rejsende, naar han besøger Landet, er Beboernes alvorlige og dog hjertelige Imødekommenhed. —

— John Wesley besøgte Cornwall Gang paa Gang i Løbet af 54 Aar, — talte bestandig under aaben Himmel overalt i Bjergværkslandet, — indtil to Generationer blev præget af Forkyndelsen.

I 1775 skriver han:

»Kl. 5 om Aftenen i Amfiteatret ved Gwennap. Jeg tænker, det er det mest pragtfulde Syn, som er blevet set paa denne Side Himlen. Og ingen Musik paa Jorden er at ligne ved Lyden af de mange Tusind Stemmer, der forener sig harmonisk i Lovprisning af »Gud og Lammet«. *Fire og tyve Tusinde* var samlede paa dette Sted. Og dog — fik jeg at vide — kunde alle høre tydelig i den skønne, stille Aften. Jeg skal vel næppe se en større Forsamling, før vi mødes i Himlen!« — —

— —

— Fra et saadant Land og saadan Indflydelse ud-

gik den Mand, der for den moderne engelske Kirke har haft saa overordentlig stor Betydning. —

Martyns Familie havde i over hundrede Aar været kendt i Egnen som udmærkede Bjergværksarbejdere.

Slægtsnavnet »Martyn« stammer utvivlsomt fra den store keltisk-franske Missionsmunk, Grundlæggeren af den galliske Kirke, den hellige Martin af Tours.

Henry Martyns Fader, *John Martyn,* var født i Gwennap og levede sin første Ungdomstid her som Bjergmand. Ved Kundskab, han i sin Fritid skaffede sig, og ved Flid vandt han sig snart en betydelig Stilling i et fremragende Minefirma i Cornwall. Han tog Ophold i Byen *Truro.*

Og her blev *Henry Martyn* født *18. Februar 1781.* —

Henry var den tredje af fire Børn. Den ældste, Halvbroderen John, var født femten Aar før Henry. Den anden og fjerde af Flokken var Søstrene Laura og *Sally.* Alle døde de før Henry. Moderen, der døde Aaret efter hans Fødsel, havde givet alle Børnene sin sarte Konstitution i Arv.

Det var gennem Faderen og den yngste Søster, at særlig betydningsfulde Indtryk tilflød Henry. Førend Drengen havde givet sit Hjerte i den opstandnes Vold, havde Faderens elskelige Finhed stor Magt over hans stolte Aand. John Martyn, der selv var en dygtig Regnskabsfører og en selvoplært Matematiker, fremelskede Interesse hos Drengen for videnskabelige Sysler og lærte ham tidlig Newton at ken-

de. John Martyn forstod nemlig som faa' i England paa den Tid at værdsætte den højere Uddannelse; og han foreholdt stadig Sønnen Udsigten til Universitetsvejen. — —

Det er med Henblik paa disse Dage, Henry Martyn siden hen skriver: »Mit Hjertes fuldkomne Selviskhed og yderlige Pirrelighed slog tit ud i Vrede, Ondsind, Misundelse; i Stolthed, Æresyge, — Foragt for alle; — i barsk Taletone overfor min Søster, ja, endog overfor Far, naar hans Ord syntes mig i Modstrid med min Lyst og Vilje. Aa, hvilket Forbillede i Taalmod og Mildhed var han dog ikke! — Jeg elsker at tænke paa hans herlige Egenskaber. Og det er jævnlig mit Hjertes Kvide, at jeg nogen Sinde har kunnet nænne at volde ham Sorg ved saa styg en Ringeagt!« — —

Truro var saare vel stillet i Retning af Skolevæsen. Og Mr. *Cardew*, hvis Billede nu smykker Byens Raadhus, var en udmærket Skolemester.

Det var i sit syvende Aar, Henry blev ført ind i den store lyse Skolestue, hvis eneste Prydelse bestod i en gammel Gallion, udskaaret i Træ; — det var Byens Vaaben. En af hans Kammerater skildrer ham som en lille aabenhjertet Fyr med godt Humør. — Mrs. Sherwood, der siden traf Martyn i Indien, skildrer nøje hans Ydre. Han havde en skøn og ædel Hovedform. Det lysebrune Haar veg tilbage fra Tindingerne. Panden var mærkelig fin. Trækkene dog ikke regelmæssige. Udtrykket saa lysende, saa forstandsklart, saa varmt, — saa gennemlysnet af Kærlighed, at enhver, der saa' ham, maatte føle sig draget deraf. — —

Henrys overfølsomme Natur og voldsomme Lidenskabelighed udpegede ham snart som Offer for Drengeforfølgelser. Men Mr. Cardew fandt ham en Beskytter i en Dreng, ved Navn *Kempthorne,* der gennem mange Aar fik stor Indflydelse paa Martyns aandelige og intellektuelle Liv.

Kempthorne fortæller selv, at han tit har haft den Lykke at beskytte Henry mod Forfølgere, og at han aldrig havde mødt en saadan Taknemmelighedsfølelse, som den, der lyste frem af Drengens Øjne ved saadanne Lejligheder. — —

Allerede i Henrys syvende Aar laa hans naturlige Klogskab saa klart for Dagen, at der dannede sig høje Forventninger om hans Fremtid. Han gjorde gode Fremskridt i Klassikerne. Han havde et livligt og spøgefuldt Temperament, men tilsyneladende dovnede han mere end alle de andre Drenge; han var nemlig kendt mellem dem for at »gaa op« til Skoletimerne med liden eller ingen Forberedelse, som om han kunde alting gennem Intuition. — —

Saa gik da Tiden til Martyns *femtende Aar.*

Da blev der en Friplads ledig ved Corpus Christi College i Oxford. Han søgte den. Optagelsesprøven forløb godt. Men der var en anden, som blev foretrukket. Henry var imidlertid ikke ked deraf. Thi de Drenge, han havde lært at kende i Oxford, var — siger han — saa fordærvede, at de vilde have ført ham ind i Laster, hvori han, saa ung han var, vilde være gaaet til Bunds for bestandig.

Han tilbragte saa to Aar i Skolen derhjemme og drev de klassiske Studier videre. Sin Fritid brugte

han til Jagt, til Læsning af Rejseskildringer og af Lord Chesterfields Breve. Hans Dagbogsoptegnelser fra den Tid fortæller, at han særlig havde Smag for Matematik, hvilket de andre Drenge tilskrev hans aldeles ugudelige Dovenskab, — og at hans hvileløst omstrejfende Aand fandt størst Lyst i Menneskeros og i al Slags Læsning paa egen Haand. — —

I *Oktober 1797* kom Henry Martyn som *Student* til *Cambridge*, Midtpunktet for Englands aandelige Liv. Han fik Bolig i St. Johns College, en prægtig, slotsagtig Studenterbolig, udstyret med al Datidens Comfort, hvilket jo var herligt, men ogsaa kunde rumme en Fare. Mest at frygte var den »matematiske Religion«, som herskede paa dette Kollegium. Kempthorne, der havde været Henrys Beskytter i Skolen, var ham ogsaa nu til megen Gavn. Han førte Henrys hvileløse og impulsive Aand bort fra den Ustadighed, til hvilken han blev fristet af andre Studenterkammerater, og vænnede ham af med at kaste sig over en maalløs Uendelighed af Studier. —

En Længsel efter indre Fred meldte sig bestandig stærkere i Henrys Hjerte og forøgede hans naturlige Pirrelighed og hans Utilfredshed med sig selv, med andre og alting.

Til Tider kunde det hede keltiske Blod syde over. Det hændte saaledes en Dag i Kollegiets Spisesal, at han i ubehersket Vrede slyngede en Kniv efter en af sine Venner, dog uden at træffe ham, saa Kniven borede sig vibrerende ind i Panelet. — Faderen og

den yngste Søster vaagede bønsivrigt over ham derhjemme, og søgte at lede ham ved deres Breve.

— —

Henry Martyns Studier lykkedes over al Maade. Og i Aaret 1799 fik han til Faderens store Glæde en stolt Eksamen. — —

Da Henry, efter at have holdt Ferie i sit Hjem, var vendt tilbage til Kollegiet i *Januar 1800*, modtog han fra sin Halvbroder Meddelelse om, at hans *Far* var *død*.

Det gjorde et overvældende Indtryk paa Henry, fordi han for ganske kort Tid siden havde set ham saa vel tilmode — —

Henry skriver siden hen saaledes til sin Søster om denne Oplevelse: »Jeg var yderlig nedtrykt og begyndte, som de fleste, uden noget bestemt Forsæt, at tænke alvorligt over den usynlige Verden, hvortil han var gaaet hen, og hvor jeg en Dag skulde følge. Da jeg ikke havde Smag for de vanlige Studier i den Tid, tog jeg fat paa min Bibel. Alligevel fæstede min Opmærksomhed sig ogsaa ved andre Bøger og vilde være bleven ved dermed, om ikke Kempthorne havde givet mig det Raad at bruge denne Lejlighed til alvorlig Betragtning. Jeg begyndte med Apostlenes Gerninger, som jeg troede var mest morsom, og fandt efterhaanden mig selv umærkelig draget imod at undersøge Apostlenes Lærdomme. — — Den første Nat derefter gav jeg mig til at bede en Bøn, jeg i forvejen havde formet, og hvori jeg i ret almindelige Vendinger takkede Gud, fordi han havde sendt Jesus til Verden. Jeg bad om Forladelse for, hvad ondt jeg

havde gjort. Men jeg havde dog ingen videre Følelse af min egen forskrækkelige Syndighed. Alligevel begyndte jeg at betragte mig selv som en religiøs Mand!«

Gudstjenesterne i Kollegiets Kapel fik nu for den unge Student paa een Gang et helt nyt Lys over sig.

Den første Gang, han besøgte Kapellet efter Faderens Død, mærkede han til sin store Forbavselse, at Magnificats dejlige Hymne udtrykte stor Glæde over Jesu Komme. —

Hans Ven laante ham Doddridges »Religionens Oprindelse og Vækst i en Sjæl«, — men da Henry paa Bogens første Side saa' Religionen i en alt for høj Grad bestemt som Ydmyghed, holdt han den ikke ud. Imidlertid bad Søster Sally daglig indtrængende for ham, som Monica for Augustin. Og Bønnen blev hørt. Henrys Opmærksomhed droges bestandig mere mod Frelserens Ord i det nye Testamente, og han begyndte snart at gribe dem med Lyst. Til særlig stor Betydning for ham blev i denne Tid den udmærkede Præst ved Trinity Church, *Charles Simeon,* en meget fremragende Mand, der i det stille øvede en stor Gerning blandt Studenterne. Han var en af de Mænd, der var med til at stifte Church Missionary Society (det engelske Kirkemissionsselskab) i April 1799.

Det var i sit nittende Aar, at Henry Martyn lukkede sit Hjerte op for den levende Gud. Hans varme, begejstrede keltiske Natur fik nu sit faste Midtpunkt i Gud og blev renset og afklaret derigennem. Det nyoprundne Liv i Kristus og Glæden over den hellige Skrift virkede ind paa hele hans Natur og gav ham en Sjælens Spændstighed, en Koncentrations-

evne som aldrig før. Og han fortsatte sine Studier med Held. Særlig var det matematiske og klassiske Videnskaber, han dyrkede. Men naar Beundringens Bølger fra alle Sider slog ind over ham, kunde han sige: »Jeg har naaet mine højeste Ønskers Maal, men blev overrasket ved at finde, at jeg greb efter Skygger!« — Det var til noget helt nyt, han var bleven kaldet.

Imidlertid var Henry Martyn alt for kundskabslysten til i nogen Maade at ringeagte høj Dannelse og akademisk Ry. Hans tidlige Kærlighed til græske og romerske Klassikere blev ham da ogsaa hele Livet igennem til stor Hjælp. Og efterhaanden vandt de sproglige Interesser Overhaand over de matematiske.

Den overordentlige Iver, Henry lagde for Dagen, gav ham Navnet »Manden, der aldrig har forsømt en Time!« — —

Snart kom den Dag, da Manden med de ypperlige Eksaminer skulde vælge sig sin Livsstilling. I gamle Dage havde han drømt om at blive en berømt Lovlærd. Men alt i ham var nu forvandlet. — —

Aaret *1801* tilbragte han med megen Ensomhed, baade hjemme i Cornwall og i Universitetsbyen. Og han tog sig i dette Aar megen Tid til Betragtning og til at lære sin Herre at kende.

Henry kom til at høre til Charles Simeons nærmeste Vennekreds og berigedes stærkt gennem Samværet med ham.

I Begyndelsen af Aaret *1802* vandt Henry Martyn Universitetets første Pris for en latinsk Opgave. — Men saa stærkt voksede Gudslivet i ham, at han ved

Slutningen af det Aar meldte sig til Church Missionary Society, — hvilket Selskab dog ikke fik den Glæde at udsende ham.

Ikke saa saare var Beslutningen modnet hos ham om at blive en Kristi Tjener, før han begyndte at arbejde blandt sine Studenterkammerater, — og med Held. —

Da Semestret var til Ende, tog Henry hjem i Sommerferien. Her strejfede han om i den skønne Egn, Dag efter Dag, — særlig i det herlige Woodbury, ikke langt fra Truro. — — Dybt nede bruser den brede Fall Flod; — han vandrer ad snævre, grøntoverhvælvede Klippestier gennem vældige Egeskove med Biblen i sin Haand. Gennem det mørkegrønne Grenetag strør Solen skinnende Lyspletter over den sorte Klippegrund. Han sætter sig paa en Stub og slaar op paa Jesaja: »Kommer hid, I Hedningefolk, for at høre, og I Folkeslag, giver Agt! — Jorden høre og dens Fylde! — Jorderiget og alt, hvad som spirer frem deraf!« —

Da Henry var vendt tilbage til Cambridge, kom han i endnu nærmere Berøring med Charles Simeon. Gennem denne blev hans Opmærksomhed henledet paa William Careys Storværk i *Indien;* — fra den Tid finder vi i Breve og Dagbogsoptegnelser alle Henrys Tanker kredsende om Kaldet til Østen. Ogsaa hans Læsning drejer sig herom. Det er ikke blot *Augustins* Meditationer, der optager ham, — men han læser om *David Brainerds* Mission mellem Indianerne og *Van der Kemps* mellem Kafferne. Og det

syntes ham, at om han blot kunde faa en Plads mellem slige herlige Mænd engang i Himlen, — da vilde han være godt hjulpen. — —

I *1803* tog Martyn det betydningsfulde Skridt at træde ind i den *gejstlige Stand,* idet han nemlig underkastede sig en *Diakoneksamen,* hvorefter han modtog *Ordinationen.* Martyn blev nu Hjælpepræst hos Charles Simeon, tog desuden Arbejdet op i et lille Nabosogn Lolworth; — og beklædte samtidig en Eksaminators Stilling ved Universitetet i Cambridge.

Men under alt dette lyttede hans Hjerte stadig efter Guds Røst, om den vilde kalde ham til Østen. —

— Kort Tid efter Ordinationen mistede Martyn den lille Formue, Faderen havde efterladt. Nu var da Søsteren ganske uden Hjælpekilder. Henry kunde ikke støtte hende med de Midler, han havde. Nu saa' han sig ogsaa afskaaret fra at gaa ud som frivillig Missionær, hvilket han havde drømt om. —

Da kom der et Tilbud om et *Militærkapellani i Bengalen.* Her kunde han faa en Præstegerning mellem det engelske Militær, — kunde missionere mellem de indfødte i Indien, og fik Midler til at hjælpe Søsteren. Dette syntes da en Løsning af alle Vanskeligheder. —

Men imidlertid var et nyt Element kommet ind i Henry Martyns Liv.

II.

Lydia Grenfell.

26 engelske Mil sydvest for Truro ligger *Marazion,* en meget gammel, underlig lille, — lidt skummel By.

I Nærheden ligger det meget romantiske »St. Michaels Mount«, en mægtig Klippe, der hæver sig stolt over Havet og bærer en Borg med ranke Spir, — et Sted, der nævnes meget i oldengelske Sagn. —

Marazion var *Lydia Grenfells* Hjem. Og her var Skuepladsen for Henry Martyns Kærlighedshistorie.

Lydia var en Kusine til Henry. Da han i sit nittende Aar fik sin afgørende aandelige Oplevelse, var han netop begyndt at lære hende nærmere at kende.

Paa sine Besøg i Cornwall fandt Henry stadig gode Raad og aandeligt Fællesskab hos sin yngste Søster. Men Lydias modne aandelige Personlighed øvede dog i særlig Grad en dragende Magt over ham. For hver ny Triumf, der timedes ham i Studenterverdenen, drømte han stedse mere begejstret om at vinde hende.

Martyns lidenskabelige og trofaste Kærlighed, med dens stadige Svingen mellem stigende og faldende Haab fik stor Indflydelse paa hele hans Sjæls Udvikling og giver hans Dagbogsoptegnelser et saare menneskeligt, inderligt og gribende Præg.

1803, Januar 23. — Hvor jeg dog sørger over at finde alle mine Bønsøvelser nødvendige imod Verdsligsindethed. Saa snart skulde altsaa Udsigten til rige-

ligt Udkomme i Indien fylde mit Hjerte med Tanker om jordisk Lykke, Ægteskab etc. — Men jeg kæmper alvorligt mod dem og beder om Naade til, — om Gud vil værdiges at kalde mig — da at undlade at bruge for mig selv, hvad der i Sandhed hører ham til, — men leve eenligt, — om det er hans Vilje — for med des større Virkning at tjene ham. Men alligevel. Hele denne Forandring i mine Livsvilkaar har bragt mig i den Grad i Forvirring, at jeg langt bedre kunde have ønsket at gaa ud som Missionær, fattig, som Herren og hans Apostle! — —

I mere end eet Aar kæmper disse Tanker i ham, imens han stadig udfører sit store Arbejde, — baade Prædiken, Sjælesorg og Studier.

1804, Juli 29 (Søndag). — Læste og bad i Morges før Gudstjenesten med Alvor. Kæmpede imod disse Tanker, som knugede mig hele den øvrige Del af Dagen. I St. Hilary Church i Morges var mine Tanker paa Vandring bort fra Gudstjenesten. Og jeg følte den mest skærende Skuffelse derover. — Miss L. G. kom ikke. Jeg lovede Gud, fordi han havde holdt hende borte, da hun kunde være bleven mig til Snare. — —

1804, August 26. —

Tidlig oppe. Gik ud, indbudt af Morgenens Skønhed. Mange forskellige fornøjelige Tanker myldrede frem i min Sjæl, da jeg saa' ud over Havet og Klipperne, St. Michaels Bjerg, Bugten, og jeg tænkte paa En, som lever nær ved alt dette. Men da jeg fæstede min Tanke saa meget paa denne Ene, fik min Sjæl ikke saa stor Velsignelse. — Gik om Aftenen med

Mrs. G. og Lydia paa Bjerget. Herligt Udsyn over Havet. Men jeg var ulykkelig ved at føle min Kærlighed til Lydia. For jeg var uvillig til at forlade hende. — —

— —

I Efteraaret 1804 faar Martyn saa at vide gennem sin anden Kusine, at hans Tilbøjelighed for Søsteren, Lydia, ingenlunde var uigengældt, — hvilken Meddelelse voldte ham i lige Grad Fryd og Kvide. Hans Tanker var nu »næsten helt opfyldt af Lydia«. Og naar hans Hu saa vendte sig mod det store Fremtidsarbejde paa Missionsmarken, kom to Tanker frem i ham. — En Kvinde vilde med sin hyggebringende Ømhed, sine gode Raad, sit gavnlige Selskab hegne hans Karakter og hans Lidenskaber. Naar han tænkte paa sig selv, som han var, — knyttet til et stort opslidende Arbejde, uden Ledsager, i et vanskeligt Klima, syntes han, at han burde være gift. Saa gennemgik han i sin Tanke de mange Mænd, der havde færdedes derude. *David Brainerd* levede blandt sine Indianere, drog fra Sted til Sted, gennem vilde Urskove, mellem brusende Elve, ad ufarbare Stier. Om han havde været gift, var hans Gerning da ikke bleven hæmmet?

Og dog havde han baaret stor Kærlighed til Jonatan Edwards yngste Datter, Jerusha. *Schwartz* havde aldrig været gift, saa lidt som St. Paul.

Emnet »Ægteskab eller Ikke-Ægteskab« voldte Henry mange Tanker og megen Kval. Men han fandt bestandig Adgangen til Gud aaben, aandede uhindret al sin Bekymring, sin Længsel, sin Glæde

ud til ham og fik altid Hjælp. Gennem alle Martyns Optegnelser faar vi et dybt Indblik i, hvordan der aldrig opstaar nogen Tanke i ham, uden at den bliver ført frem i Guds Aasyns Lys.

1805, Juni 9. (Søndag).

Mit Hjerte er endnu vaandefuldt. Endnu er det som en Okse, uvant med Aaget. Herren hjælper mig at føre min Strid. Prædikede i Morges i Long Acre Chapel over Matthæus 28, de tre sidste Vers. Den yderste Opmærksomhed. Tilbragte største Delen af Tiden mellem Formiddagsgudstjenesten og Eftermiddagen med Læsning og Bøn. Hellig Efterfølgelsesdrift syntes at rinde op i mit Indre. Læste saa Johs. 17, — Aab. 1, hvilket var velsignet for min Sjæl. Kom i Kirken, overbevist i min Følelse om, at det var ædlere og visere at være som Johannes Døber og Apostlene, end have min egen Vilje tilfredsstillet. —

— En Dag, da Henry Martyn kom til Marazion, betroede han under stor Forvirring sine Følelser til Lydia. Han sagde, at han nu rejste til Indien. Maaske fik han derude Vished for, at Gud vilde give ham Lov at tage hende til Ægte. Nu bad han hende betænke, om hun da vilde komme over til ham. — Svaret blev undvigende. — Hun maatte have Betænkningstid. — Men hvad hun tænkte i sit Hjerte, betroede hun sin Dagbog og sin Gud, — længe efter at Henry var rejst. —

1805, November 17. — Har følt dyb Nedtrykthed i min Aand i Dag. Thi det kommer mig for, at

jeg aldrig mere skal faa Henry Martyn at se. Jeg føler det nødvendigt at fly til Gud, og bede om Lydighed mod hans Vilje, og Hjælp til Hvile i hans Kærlighed og Visdom. — O, min Sjæl, løft dig op over dine Bekymringer, se ud over denne Tids Grænse. O, fortryllende Udsigt. I hin velsignede Verden, hvor min Forløser lever, skal jeg gense den Ven, jeg elsker med Kristi Kærlighed. Stille da, min Sjæl, Jesus er din. Og han gør alle Ting vel!

III.

Nimaanedersrejsen.

1805—1806.

Det var i Januar *1805*, at Henry Martyn fik Udnævnelsen til det Militærkapellani i Bengalen, han havde søgt. Og hen paa Sommeren fik han gennem ostindisk Handelskompagni Tilsagn om at holde sig rede til Afgang. —

5. August stod Indiamændenes Flaade ud fra Englands Kyst. 50 Transportskibe, under Convoy af en Mængde Krigsskibe. — —

For den unge Kapellan var der nok at gøre. Takket være Charles Simeon havde Martyn faaet en Mængde Bibler og religiøse Bøger med til Uddeling. Hans Arbejde blev mødt med Ligegyldighed og endog med Modstand. Blandt Officererne og Kadetterne paa hans eget Skib »the Union« var der kun fem, som han i det daglige rigtig kunde slutte sig til. For

dette lille hellige Selskabs Skyld bar dette Skib, over hele Flaaden, Navnet »det bedende Skib«. — —

Hver Søndag holder Martyn Gudstjeneste. Kun faa' lytter interesseret. Det er en ganske underlig Menighed. Dér henne ved et Bord midt paa Dækket sidder Kaptajnen og nogle Officerer ved deres Flasker. Rundt om løber der Kvinder, som har travlt med Børnene. I hobevis ligger Mandskabet og sover paa Dækket. Nogle Officerer tager altid Plads lige bag ved Henry Martyn for at forsvinde ubemærket, naar de ikke gider være der mere. En af dem underholder sig med at fodre nogle Gæs, der stikker Hovedet ud af et Tremmebur. Men selv det mest spottende Blik er ikke i Stand til at forstyrre Martyn i hans Bøn eller i hans Tale. —

Utrættelig søgte han at male for Skibets Beboere den usynlige Verdens Herlighed, — den, de ikke kendte. Han talte frejdigt og skaanede ingens Samvittighed. —

I sin Fritid trøstede han sig med Augustin og Ambrosius, Baxter og Jonathan Edwards, — og desuden arbejdede han haardt med det *hindustanske,* det bengalske og det portugisiske. — —

Hvorledes Henry i denne Tid vokser i Gud, derom vidner nogle Ord, han skrev til Lydias Søster: »Gud véd, hvor højt jeg elsker eder og Lydia og Sally og alle Guds hellige i England, alligevel byder jeg eder alle Farvel for evig — næsten uden et Suk!« —

— — —

Flaaden anløb *San Salvador* i Brasilien.

Martyn gik hyppig i Land, fortryllet af den tro-

piske Naturs Herlighed, og stærkt interesseret i Portugisernes hele Færd, — og i de franciscanske Ordensbrødres Arbejde og i Negerslavernes Skæbne. Paa en af sine Vandringer fandt han pludselig sig selv ved Indgangen til en prægtig Allé til et Hus. Dér blev han modtaget med overstrømmende Gæstfrihed af Familien Corré, særlig af den unge Sennor Antonio. Denne viste Martyn om paa sine store Plantager. Og Martyn fik mange af Folkene dér i Tale. Han fik sig ogsaa i disse Dage mangen varm Disput med Franciskanermunke, han mødte, om Mariadyrkelsen.

Imidlertid varede Opholdet i San Salvador kun en fjorten Dages Tid. — —

Da Flaaden fortsatte Farten, udbrød der en Epidemi af Blodgang. Martyn gik fra Leje til Leje og hjalp og trøstede, indtil han selv blev angrebet af Sygdommen. — Saa snart han var paa Benene igen, fortsatte han sin Gerning og knælede i Bøn ved de døendes Køjer. — Da Kaptajnen blev syg og døde, var Martyn hans Sjælesørger paa det sidste, — og var det paa en saadan Maade, at mange af de højere stillede Officerer modtog et uforglemmeligt Indtryk af, hvad Kristendom er.

Denne Sørejse har sin særlige Betydning ved, at den *engelske Krigsmagt,* da den i Januar 1806 kom til Sydafrika, gav sig i Kamp med Hollænderne og indtog *Kapstaden.*

Henry Martyn var selv Øjenvidne til Slaget og skildrer levende Begivenhedernes Gang. —

1806, Januar. — Klokken er ti. Da jeg kommer ud, har Hæren forladt Kysten, undtagen »Company«s Tropper, som er blevet tilbage for at bevogte Landingspladsen. Da begynder en forfærdelig Ild fra Artilleriet, bag ved Bjerget, ikke langt fra Skibene. Det var, som Bjerget selv revés sønder i Krampetrækninger. Røgen steg fra en lavere Top paa Bjergets højre Skrænt, — og paa Toppen af den saa' man Soldaterne storme ned over en fjernere Skraaning. Saa kom der en saa længe vedvarende Musketild, at jeg ikke har oplevet noget lignende. Jeg gøs ved Tanken om den Mængde Sjæle, der maatte gaa ind i Evigheden. —

Martyn skildrer dernæst sin Vandring over Slagmarken, da alt er forbi. —

»Alle, vi kom i Nærheden af, skreg ustandselig efter Vand. En Hottentot laa og vaandede sig med Munden ned i Støvet og Blod strømmende ud af Halsen. Paa det mest haarrejsende Engelsk udstødte han Forbandelser mod Hollænderne. Jeg bad ham hellere tilgive, fortalte ham om Evangeliet, tiggede ham om at bede til Jesus. Han kunde intet opfatte. Jeg fandt Lejlighed til at blive ene, lagde mig mellem nogle Buske og opløftede min Sjæl til Gud. Jeg lod Blikket gaa hen over Sletten, der for faa' Timer siden havde været Skuepladsen for blodig Død, og sørgede over Syndens forfærdelige Virkninger. Hvor oplivende for min Tanke var de blaanende Bjerge i Øst, hvor jeg vidste, Missionærerne arbejdede med at sprede Evangeliet om Fred og Kærlighed.« — —

10. Januar vajede det engelske Flag paa det hollandske Fort. —

Henry Martyn havde mere Lyst til at græde over alle de Mænd, Englænderne havde dræbt, end til at glæde sig over de Laurbær, de havde vundet. Han bad paa sine Knæ om, at det, der var sket, maatte blive til Fremme for Kristi Kongedømme. — — Henry Martyn havde meget Udbytte af at træffe sammen med *Van der Kemp,* den udmærkede hollandske Missionær blandt Kafferne. Han forærede Martyn et syrisk Testamente til Erindring, og sammen med ham tilbragte den unge vordende Missionær det meste af de Uger, »the Union« laa for Anker ved Kaplandets Kyst. —

Omsider fortsattes Sejladsen. Ved Foraarstid fik Indiafarerne den danske Mission ved Trankebar i Sigte.

IV.

Calcutta og Serampur.

1806.

Da den store Gennembruddets Mand, »Skomagerpræsten«, *William Carey* i 1793 kom til Indien, — skete der betydningsfulde Ting herovre. — Hans Arbejde foraarsagede Stiftelsen af »Baptist Missionsselskabet«; — inden Aar 1800 dannedes »Londoner Missionsselskabet«, »Kirkemissionsselskabet« og det skotske Missionsselskab. — Og da Henry Martyn kom til Indien, saa' han sig omgivet af mange Lands-

mænd: *Corrie, Buchanan, Brown, Marshmann* og mange andre, alle ivrigt optagne af Missionsarbejde.

—Det var *22. April 1806*, ved Solopgang, at Henry Martyn landede ved *Madras'* sandede Kyst. Han følte en egen højtidsfuld Melankoli ved Synet af en saa usigelig Mængde Afgudsdyrkere. Og da han saa' alle disse turbanklædte Asiateres Templer, fyldtes han af de gammeltestamentlige Profeters Nidkærhed. Det var, som han saa' Guds rynkede Bryn for sig; — og han forsømte ingen Dag til at anbefale Guds Sag til alle Folks Samvittighed.

Martyn traf straks sammen med Dr. *Kerr* og mange andre Kapellaner i Madras. Kerr havde kendt *Schwartz* og havde meget at fortælle om den store Missionær.

Første Søndag prædikede Martyn i Kirken, der hørte til Fortet St. George. Der var stor Stilhed og Opmærksomhed.

Lord William Bentinck, Guvernøren for Madras, sendte efter Gudstjenesten Bud til Dr. Kerr, om at skaffe ham en Afskrift af Prædikenen. — I den fjorten Dages Tid, Martyn var i Madras, arbejdede han daglig ivrigt med Hindustansk og Persisk.

Men saa gik Farten videre.

Paa Vejen mod Calcutta blev Skibet drevet af Sted af farefulde Nordveststorme. Kaptajnen betragtede Skibet som tabt.

Henry fortæller om sin Sindsstemning:

»Jeg trak mig tilbage til Bøn, og fandt min Sjæl i Fred ved Udsigten til Døden!« — —

16. Maj 1806 landede Skibet i god Behold ved *Calcutta*. Det var paa Højden af den hede Aarstid.

Martyn opsøgte straks Carey og havde gode Timer sammen med ham. Samme Dag fik han ogsaa en Samtale paa to Timer med en Bramin. Martyn var meget forbavset over Manden. Han talte udmærket Engelsk, var i Besiddelse af stor Tankeklarhed og røbede et Kendskab til den hellige Skrift, som Henry ikke havde tænkt sig at møde hos en Indier. Han talte med ualmindelig Energi og Veltalenhed og stræbte at vise, at Kristendom og Hinduisme ikke var væsentlig forskellige. Han bad Henry forklare sit System og tilføje Beviser for det ud af Skriften, hvilken han ansaa' for Guds Ord. Henry forklarede forskellige Ting om Jøderne og det gamle Testamente, om hvilket Indieren ønskede Forklaring, og denne var meget glad ved, hvad han fik at vide. —

— »Jeg føler mig meget oplivet — fortæller Henry — ved Tanken om en Gerning herovre. Jeg ser, de er et religiøst Folk, som St. Paul kalder Athenienserne, og mit Hjerte springer af Glæde ved Tanken om, at Tiden er modnet, til at Hedningernes Fylde kan indgaa.« —

Henry Martyn føler sig næsten knuget ved alt det flittige Arbejde, han ser om sig, — føler sig saa doven og saa umaadelig unyttig, — mere som en ubevægelig Klods end en Guds Tjener.

Og saa bryder det frem i hans Hjerte: »*Nu — lad mig skinne ud for Gud!*« —

Der blev da ogsaa nok for ham at virke med, —

ikke blot i Calcutta, men ogsaa i *Serampur*, en Missionsstation ved Huglifloden, tre Mil Nord for Calcutta. — Det er med Stolthed, vi danske maa nævne Ordet »Serampur«. Thi den *danske Koloni* her har haft stor Betydning for Missionen.

Den engelske Regering var endnu alt andet end venlig og forstaaende overfor Missionsarbejdet. Da Careys to Hjælpere, de udmærkede Missionærer, *Marshmann* og *Ward*, landede i Serampur i 1799, kom der en Skrivelse fra den engelske Regering om straks at hjemsende disse to Missionærer. — Men den danske Kommandant, den mandige og bestemte Oberst Bie, vilde ikke paa nogen Maade rette sig efter denne Befaling. Og da Carey kort Tid efter mistede sin Stilling, og Øvrigheden var nær ved at forbyde ham al Missionsvirksomhed, — da flyttede Carey med alle sine Folk til Serampur, og her fortsatte nu Missionen i lang Tid sit Arbejde under Beskyttelse af det danske Flag. Da Martyn kom til Serampur, fandt han her et Samlag af en Mængde Missionærer. De havde Bolig sammen, — holdt Maaltid sammen, — havde Bøn i Fællesskab. Henry modtog her et stærkt Indtryk af, hvad de helliges Samfund vil sige, — saa', hvordan alle disse Mennesker bestandig enedes om at styrke og hjælpe hinanden til det store Arbejde mod den fælles Fjende, af hvem de var omgivet. — —

De fem Maaneder, inden Henry Martyn fik sin Udnævnelse til sin første Militærstation, tilbragte han, dels i Calcutta, dels i Serampur. Hver Søndag prædikede han i den *nye Kirke i Calcutta*. Men hans

Arbejde her mødte megen Modstand. Officererne og Soldaterne lagde deres Uvilje for Dagen. Der var endog en Præst, som i en Prædiken dadlede ham for hans haarde »Bodsprædiken«. — Men til Gengæld var der fra andre Sider en saadan Begejstring over Martyn, at man vilde beholde ham som Præst i Calcutta.

»Mine kære Brødre, *Brown* og *Buchanan*, ønsker at beholde mig her, hvad jeg forresten ventede, og Guvernøren bifalder deres Ønsker. Jeg har adskillige Grunde for ikke at kunne lide dette. Blev jeg hindret i at gaa ud til Hedningerne, som Missionær, maatte mit Hjerte briste!« — —

I Serampur faar Martyn sin Bolig anvist. En ældgammel Pagode blev hans Hus. Bevokset med Mos og brogede Blomster og omranket af Træer og Slyngplanter, laa den midt i en stor Palmehave ved Bredden af Hugliflodens. Og her var Stedet for Henrys Bøn og for alle hans Studier. Her arbejdede han ivrigt med sin Sproglærer og læste Hindustansk.

Henry betages mægtigt af den Tanke, at denne Pagode fordum har genlydt af vilde Raab og Bønner, og at Dæmonerne er bleven tilbedt her. Men paa dette Sted ligger han paa sit Ansigt og udgyder Taarer og gaar i Forbøn for de ulykkelige indfødte i dette Land og tænker ved sig selv, at den mest foragtede Sudra i Indien er af lige saa stor Værdi i Guds Øjne som Kongen af Storbritannien. — —

Her bliver han ogsaa Vidne til Hedenskabets Rædsler. —

En Morgen blev han opmærksom paa et stort Baal i nogen Afstand fra Pagoden. Han løb ud. En ulykkelig Hindukvinde havde kastet sig i Flammerne for at forenes med Guddommen. Da Martyn kom nær, var der kun et forkullet Legeme tilbage.

— —

I Løbet af Sommeren skriver Henry et *Brev til Lydia.*

Saa længe har det ligget ham paa Sinde. Og nu faar han det sendt. Og han beder hende nu komme ud til sig i Indien. Han tager Gud til Vidne paa, at han saa længe har bedet Gud om Klarhed, — og saa helt og ganske givet alle Ting i hans Haand.

»Jeg kan med Sandhed sige, og Gud er mit Vidne, at mit første Ønske i denne Sag er, at De maa fremme Guds Rige i mit eget Hjerte, og blive Middel til at udbrede det blandt Hedningerne. Min egen jordiske Lykke og Behagelighed er ikke et Øjebliks Tanke værd. Jeg kan sige Dem, at om De har det Ønske at blive et Redskab til at oprette den velsignede Forløsers Kongedømme blandt disse stakkels Folk, — da kom, — og Herren være med Dem! — Det kan kun være et Offer at forlade Deres værdifulde Venner og komme ud til En, som er Dem yderst uværdig. Men De vil faa Belønning, og jeg beder ikke Dem eller Gud om dette for min egen Skyld, men alene for Evangeliets Skyld!« — —

— *10. Oktober* modtog Henry Martyn *Udnævnelsen til sin første Militærstation.*

Han holdt en lille Afskedsfest i sin Pagode, hvor alle Missionærerne og hans Venner samledes. Det

syntes ham, som om han aldrig havde tilbragt saa herlig en Dag. Han følte næsten et Begær efter at skilles fra Legemet og forenes i Sjælen med de helliges Lovsang heroventil. —

Næste Søndag prædikede han sidste Gang i Calcutta. Han var helt opfyldt af den store Gerning, der ventede. Det syntes ham, som Himlen var begyndt paa Jorden, og at intet Arbejde var lifligt som det at bede og leve helt i Guds Tjeneste. —

Han talte over Apostlenes Gerninger 20, 32: »Og nu, Brødre, anbefaler jeg eder til Gud og hans Naades Ord, som er mægtigt til at opbygge eder og give eder Arv blandt alle de hellige!«

V.

Dinapur og Patna.

1807—1809.

Paa den seks Ugers Rejse opad Ganges til Dinapur nød Henry Martyn det vidunderlige at være ene, og saa dog aldrig ene, men altid midt i sin Faders Gerning. Hans Studier var delt mellem Hindustansk og Sanskrit. Han tog sig i disse Dage megen Tid til Bøn og til at læse den hellige Skrift. Morgen og Aften, naar Skibet lagde til, færdedes han mellem Folk paa Landingstrapperne, paa Breddens hvide Sandbanker, i Bazarerne langs den mægtige Flod, — prædikede Kristus og uddelte Bibler. Et broget Panorama af østerlandsk Liv gled Time for Time forbi hans Øje. Og Synet af den myldrende Befolkning og

al dens Nød ansporede ham til større Iver, skønt han begyndte at føle sin legemlige Svaghed og mærkede, at Klimaet havde saa ødelæggende en Virkning paa hans Helbred.

— —

»Hvilket elendigt Liv vilde jeg dog ikke føre, om jeg ikke arbejder fra Morgen til Aften, særlig paa et Sted som dette, hvor jeg synes at være det eneste Lys!«

I November 1806 naaede Martyn *Dinapur,* den britiske Militærstation, der blev hans Hovedvirkested; — herfra besøgte han en anden Station, Muhammedanerbyen *Patna,* og den civile Station, *Bankipur.*

Patna havde i det 18de Aarhundrede været Brændpunktet for den mest fanatiske Sekt af Islam; dér havde Meer Kasim myrdet 60 Engelskmænd 1763; — og i 1772 var Patna Arnestedet for Wahabiternes Oprør.

Foruden alle de indfødte var der to europæiske Regimenter at sørge for; og i Bankipur en Del civile Englændere, med hvilke Henry dog kun kom i ringe Berøring.

Martyns Gerning var vanskelig. Thi Englænderne, som han egentlig var Præst for, mødte næsten alle hans Arbejde med Spot og Ringeagt. Og Arbejdet mellem de indfødte laa aldeles udenfor den engelske Regerings Interesse. Naar han kom til Patna i sin Bærestol, blev han slaaet af Undren over de Blikke af Foragt og Harme, der stirrede paa ham.

Men intet tog Modet fra ham.

»Lad Mennesker gøre, hvad de vil. Lad mig blive revet sønder, og min kære Lydia berøvet mig; lad mig arbejde 50 Aar blandt Spottere og aldrig se een eneste Sjæl omvende sig. Det skal ikke tilføje min Sjæl Skade i Tid eller i Evighed. Lad Hedningerne rase, og Englænderne tænke tomme Tanker. Den Herre Jesus, som styrer alle Hændelser, er min Ven, min Herre, min Gud, mit Alt. Naar jeg føler min Fod hvile paa Tidernes urgamle Klippe, da er mit Hoved opløftet højt over alle mine Fjender, der lejrer sig om mig, og jeg vil synge Herren Lovsange!«

— —

Fra April 1807 var det, som om Henrys medfødte *Svaghed* tiltog med rivende Fart. Den kølige Tid var ved at gaa forbi, — de hede Vinde fra Øvre-Indien begyndte at blæse. Og han, den ensomme Mand, følte det til Tider, som om han ikke kunde holde det ud mere i dette Klima. — Det gik daarligt med Appetiten; undertiden gik Stemmen bort en Timestid ad Gangen. Samtidig anklagede han sig selv for Slaphed og Uvirksomhed, ansporede stadig sig selv yderligere og bad des mere vedholdende. —

De daglige Besøg paa *Hospitalet* blev for hver Dag længere, fordi han her kom i Berøring med Mennesker, der trængte til ham. —

Og stadig skriver han saa rørende uselvisk til sine Venner: »Blot I har det godt. Jeg er angst for eders Helbred!«

— —

I brændende Hede, i stærke Regnskyl maatte han

tilbagelægge lange Afstande i Bærestol, snart for at døbe et Barn, — snart for at vi en Officer. —

Til Brown skriver han: »Regnskyllene prøver Kræfter med mit Helbred. Jeg er ved at blive lidt gal af Aandenød. Til næste Regntid maa jeg kravle op paa et eller andet Bjerg og bo dér. — Dog. Herren er min Klippe. Saa længe der er en Gerning for ham at gøre, skal vi leve!« — —

Martyn udfoldede en stor Virksomhed paa denne sin første Arbejdsmark.

Han holdt *Gudstjeneste* paa alle de tre Stationer for Officererne og Soldaterne og disses Hustruer, blandt hvilke en Mængde var *indfødte*. Efter et halvt Aars Forløb samledes der af disse jævnlig en *200*. — Martyn betragtede alle de Mennesker, der var i hans Sogn, som Gaver til ham fra Gud. Og den Tanke stod bestandig levende for ham, at de indfødte var Guds Hjerte lige saa nær som Englænderne. —

Henry Martyn fik oprettet *tre Skoler*, — en i Dinapur, en i Bankipur, en i Patna; — de trivedes vel, og efter et halvt Aars Tid var der *60 Børn* i dem ialt. — —

Martyn beskæftigede sig stadig ivrigt med *Sproget*.

Og nu begyndte han at *oversætte* Biblen. Særlig *Bjergprædikenen* fik han megen Glæde af her; — da den var oversat, blev den nemlig læst for Børnene i Skolerne. Desuden arbejdede han med *Jesu Lignelser*, *Apostlenes Gerninger* og fik oversat en engelsk *Bønnebog*.

Foruden *Hindustansk*, *Arabisk* og *Sanskrit* studerede han nu ogsaa *Persisk*, særlig for de fornem-

mes og for Muhammedanernes Skyld, da de i denne Egn fortrinsvis benyttede dette Sprog. Ved Samtale med talrige Muhammedanere, hvis Uvidenhed forbavsede ham, fik han den Tanke, at de vilde komme til at foragte Koranen, om de blot kendte den hellige Skrift. Og denne Tanke æggede yderligere hans Sprogiver. — —

For at faa Hjælp til det Persiske, fik Martyn fra Serampur en døbt Araber, *Sabat,* til Medhjælper. Denne mærkelige, vilde Ørkenens Søn skal her nærmere omtales.

Sabat var af Muhammeds egen Stamme og opdragen i Islams Visdom. Sammen med en Ven, Abdallah, kom han engang, efter et Besøg i Mekka, til Kabul. I denne By traadte Abdallah i Zeman Shahs Tjeneste. Her laante han af en Armenier en arabisk Bibel. Han læste den og blev mægtig grebet. Abdallah blev Kristen. Han vidste, det gjaldt noget at være det — og flygtede, for at redde Livet, til Bokhara. Men her traf Sabat ham, og fnysende af Harme over Abdallahs Omvendelse forraadte han sin fordums Ven til Kongen. Abdallah fik Valget mellem at afsværge Kristendommen eller dø. Han valgte det sidste. Hans ene Haand blev hugget af. Og atter blev han opfordret til at afsværge sin Tro.

»Han gav intet Svar — fortæller Sabat — men skuede bestandig op mod Himlen, ligesom den hellige Stefan, mens Taarerne strømmede ud af hans Øjne. Han saa' paa mig, men med et Blik, der lyste af Tilgivelse. Hans anden Haand blev hugget af. Men han vaklede ikke, og da han bøjede sit Hoved

for at modtage det dræbende Sværdhug, var det, som om hele Bokhara sagde: »Hvad er dog dette for nye Ting, her sker!« — —

Pisket af Sted af Samvittighedsnagenes Svøber, jaget af Abdallahs forklarede Blik, flakkede Sabat om fra Sted til Sted. Omsider slog han sig ned i Madras. Han fik her stor Anseelse blandt sine Trosbrødre, blev Mufti og skulde som saadan forelæse Islams Lov for de troende dér. Da skete det, at han fik et arabisk ny Testamente at se. Han arbejdede med det, sammenlignede det med Koranen. Og — som han selv udtrykker det — da »faldt Sandheden over mig ligesom Strømme af Lys!« — —

Han søgte Daaben og modtog den af Dr. Kerr's Haand.

Sabat blev meget afholdt af Missionærerne, baade i Madras og Calcutta, og de knyttede store Forventninger til ham. Buchanan kalder ham »Østens Stjerne«. — Nu blev han altsaa Henry Martyns Medhjælper. — Om Sabats øvrige Historie er nu det sørgelige at melde, at han siden hen faldt fra Troen og døde en jammerlig Død. — Han er sikkert en Type paa ikke saa faa' Østerlændere, med deres sælsomme Underfundighed og vilde Lidenskabelighed, — deres store Evnerigdom og rørende Barnlighed. — Grundtvigs vise Ord »Lys uden Varme er Helvedes Kval« passer paa ham. Sandheden var falden over Sabat som Strømme af Lys. Men sit Hjertes varme, hele Higen havde han ikke givet Gud i Vold. Ved sin store Iver og voldsomme Arbejdsevne var Sabat til stor Hjælp for Martyn, men voldte ham og-

saa ved sin Vildskab mange Kvaler, hvad Dagbøgerne giver Indtryk af.

1808, Marts 28. —

Sabat har været taalelig stilfærdig i denne Uge. Men tænk paa En, der holder en maanesyg, og du ser mig! — Sidste Uge begyndte med larmende Ordkrig; men endte med ærefuld Fred. Da han var kommen hjem i Aftes, sendte han mig et Brev, fuldt af himmelstormende Klager. Jeg sendte ham et formildende Brev. Og det vilde Bæst faldt til Ro. — — En Aften glemte jeg i min Bøn at nævne Mr. Brown; da jeg var færdig, fortsatte han paa sine Knæ og gav sig til at bede for ham paa Persisk. Det var jeg meget glad for!«

— —

Til Trods for alle de mange Vanskeligheder og det store Arbejde og til Trods for stadig tiltagende Brystlidelser, — fuldendte Henry dog i Aaret *1808 sin Oversættelse af hele det nye Testamente paa Hindustansk.*

Vi undres saa meget mere over denne overmenneskelige Arbejdsenergi, naar vi erfarer, at Henry i det første Aar i Dinapur havde en meget smertelig Oplevelse.

1807, Oktober 24. — En ulykkelig Dag. — Modtog et *Brev fra Lydia,* hvori hun afslaar at komme, fordi hendes Moder ikke tør lade hende rejse. — —

November 25. — Jeg kan ikke udholde at skilles fra hende. Hun synes mig mere nødvendig for mig end mit eget Liv; — og dog byder hendes Brev mig

Farvel. O, hvor er der lagt Kors paa mig fra Barndomstiden, og dog, hvor lidt har jeg udnyttet Velsignelserne ved Tugtelserne fra min Gud. Nu stadfæster Herren, at siden mit Hjertes sidste Ønske ogsaa er blevet nægtet, maa jeg gennem inderlig Hengivelse til Herren for bestandig vende mig fra Verden og herefter leve i Glemsel af alt, uden Gud. — Hos *dig*, o, min Gud, *dér* er intet fejlslaget Haab. I Evighed skal jeg ikke angre, at jeg elsker dig saa saare. Du har sagt: forlyst dig i Herren, og han skal give dig alt, hvad dit Hjerte begærer!

Hermed ender da Henry Martyns Kærlighedshistorie.

Læser man hans Breve til hende, gribes man dybt af hans store Sjælsfinhed, hans Følelsers sandt menneskelige Ømhed og saa — den mandige Uselviskhed, som maa komme frem i det Hjerte, der *helt* har givet sig den levende Gud i Vold. — Hjertets Saar — om de er Saar — kan intet læge. Allermindst Tiden. Men den store Læge, — han kan.

VI.

Cawnpur.

1809—1810.

Cawnpur, 1809, Maj 3. —

Jeg har transporteret mig selv saa ilfærdigt til denne Station, at jeg nær havde transporteret mig selv ud af Verden. Fra Dinapur til Chunar var alt vel, men fra Allahabad hertil var jeg nødt til at rejse

to Dage og to Nætter uden Standsning. De flammende Vinde aandede som ud af en Ildovn. To Dage efter min Ankomst brød Feberen, der havde ulmet i mit Blod, ud i klar Lue og sidste Nat besvimede jeg gentagne Gange. Men en naaderig Gud har atter lagt sig imellem for at redde mit Liv. — —

— —

Saadan hedder det i Dagbogen. Det var 11. April, Henry fik Ordre til at flytte til en anden Station. For ikke at spilde Tiden i sin Herres Tjeneste, tog Henry straks af Sted i den aller frygteligste Aarstid. Ingen venlig Sky drev over Himlen. Intet bølgende Græstæppe dækkede Sletterne, der bredte sig milevidt i graagul Nøgenhed om Ganges, som en endeløs Sorg uden Hvile.

Cawnpur, — altid det første Offer for Tørkens Ild — var saa noget nær det værste Sted, han kunde komme; — denne øde Tragt, hvor der gaar et Svøb af glødende Vinde.

Henry Martyn blev modtaget med stor Gæstevenlighed af to Englændere, Mr. og Mrs. *Sherwood*, der var bosiddende i Cawnpur, og for hvem han blev til stor Velsignelse. Mrs. Sherwood fortæller, at han ved Ankomsten var helt udtømt af Heden og under Indflydelse af Feberen. Men ikke saa saare var han kommen lidt til Kræfter, før han var meget munter og syntes lykkelig over de nye Omgivelser. — Han elskede at synge, havde en fin Stemme, et skarpt Øre, og kunde synge en Del kønne Sange, særlig en Mængde Hymner og Lovsange, hvormed han opmuntrede sig selv og sine Medmennesker. —

Da Martyn var kommen sig nogenlunde, tog han Bolig i sit eget lille Hus. Mrs. Sherwood skildrer det nøje. Det var en Hytte, der laa i Nærheden af Artilleriets Barakker. Foran Hytten var en lang Allé af Palmer og Aloetræer, saa regelmæssig og stiv, at der blot manglede Sfinxerne, for at den skulde ligne Indgangen til et Osiristempel. Ved Enden af denne Allé laa to Hytter, forbundne ved en lang, overdækket Gang. Hytterne var lave. Værelserne smaa. Haven udenom stor og smuk og fuld af blomstrende Buske og høje Træer. Midt i Haven var der en vid aaben Plads, som til visse Tider var grøn, og en udstrakt Platform af Kalksten midt paa Pladsen. En Uendelighed af smaa Skure og Hytter var skjult mellem Buskene. Og her boede en Mængde Folk, der hørte til Martyns Hushold, baade Braminer, Sproglærere og Skolemestre, — og saa en hel Del Stakler, som altid hang om Henry for at faa en lille Mønt eller en Haandfuld Ris. I den største af Hytterne boede Henry Martyn selv; — i den anden Sabat og hans Hustru.

Her i Cawnpur udførte Martyn et beundringsværdigt Arbejde. Hver Søndag ved Morgengry holdt han Bøn og *Morgenandagt* med Regimentet, — derpaa *Gudstjeneste* i Generalens Hus Kl. 11. Saa fulgte Besøg i *Hospitalet*. Og om Aftenen holdt han *Bibeludlægning* for en mindre Kreds indenfor Menigheden.

Foran sit Hus begyndte han sine mærkelige Gudstjenester for indfødte Tiggere og Asketer af alle Slags, hinduiske Selvplagere, muhammedanske

Fakirer, blinde, døve, værkbrudne Stakler; til dem talte han tidt om Aftenen; og ugentlig fandt der Uddelinger Sted af Annamønter og Ris.

Mrs. Sherwood har skildret sit Indtryk af disse Gudstjenester.

Paa Platformen stod Henry Martyn. Og rundt om paa den aabne Plads i Haven flokkedes *Tiggermenigheden,* — undertiden 400, undertiden 550 i Tal. Et skrækindjagende Syn var det at se denne Skare. — Raa Ansigter, forvredne Lemmer, mærkede af alle Slags uhyggelige Sygdomme. Mrs. Sherwood maatte altid ledsages derhen af en Del af sine Folk, og hun turde knap se sig om. Der blev stille, naar Henry Martyn begyndte at tale, — hans rolige, tydelige, musikalske Stemme lød godt igennem; han forkyndte Guds Lovs Renhed og Højhed, den var kommen for at vise Mennesker deres Gerningers Uværdighed; — hvert Menneske, lige fra Adam, maatte være under Fordømmelsens Tegn; de trængte til en Forløsning, som Himlen havde til dem. — Undertiden hævede der sig midt i Talen en lav Mumlen, — som Torden langt borte, — den blev højere, — løftede sig til Hyssen, — rullede frem med Styrke og blev til vilde Brøl og Hyl. Men naar Stormen atter var drevet over, hørtes den samme rolige klare Stemme, samme standhaftige Tonefald, som om ingen Art af Afbrydelse kunde naa den talendes Bevidsthed. — — ....

— —

Ingen Deliriums rasende Febersyn kunde maale sig med Synet af denne Menighed. Disse andægtige

var meget forskellige i Alder og Ydre. Unge og gamle, Mænd og Kvinder. Voldsom fede, skyggeagtig indtørrede; — atletiske Giganter, — benløse Krøblinger. Nogle klædt i hæslige Pjalter. Andre nøgne; — nogle overgipsede med et Lag af Mudder og Skarn. Nogle med et Hav af filtrede, aldrig kæmmede Lokker strømmende ned til Hælene. Andre med Hovederne haarløse og skabede. Nogle med Ansigter, hvor skumle Lidenskabers lede Skrift var tydelig at læse. Læberne sorte af Tobak eller farvet blodrøde af Alkanna.

Saadan var de fleste.

Saa med eet kommer der farende en Mand midt ind i Mængden, kørende paa en lille Karre, der trækkes af en Okse; — hans Legeme er saa indkrympet, at han med sin begsorte Hud og sit kolossale Hoved ganske ligner en Kæmpefrø. En anden holder altid sin Arm fast over Hovedet. Tommelfingerens Negl gaar ind gennem Haandfladen. En anden, en kæmpemæssig Mand, har Ribben og Ansigt mærket med hvidt Kridt; han ligner i Afstand, med sin sorte Hud og den hvidt markerede Benbygning — et vandrende Skelet. — —

Intet Under, at Henry Martyn altid maatte være bevogtet omhyggeligt af de britiske Autoriteter, naar han samlede disse Folk om sig. — Hver Søndag deltog han selv i Risuddelingen. Men naar han saa var kommen ind i Hytten, kunde han tidt falde om og besvime med brændende Smerter i Brystet. — —

Men det er et af de mærkelige Træk i Henry Martyns Liv, at jo mere hans Legeme blev angrebet

af Sygdom, desto mere fyrigt og uafladelig blev hans gudvendte Sjæl opflammet til det store Værk at frelse Hedningerne.

— —

Heller ikke her i Cawnpur skulde Martyn blive fri for sørgeligt Nyt fra England. I 1810 fik han Meddelelse om sin yngste Søster Sallys Død. Det var ham en svær Sorg; hun havde bestandig været hans kære Raadgiver og Hjælper paa Kristenlivets Vej. —

Og under alt dette fortsatte Henry Martyn sine Sprogstudier og arbejdede uophørlig med Oversættelse af det nye Testamente paa *Persisk* og *Arabisk*. Han fordybede sig desuden i det *Hebraiske* og *Græske*, for stadig at vinde nyt Lys over den hellige Skrifts uudtømmelige Rigdom af Vendinger og Udtryk, — hvilket syntes ham nødvendigt, ikke blot for sine Oversættelser, men ogsaa for sin Forkyndelse.

— —

Det var Martyn et bestandigt Savn, at der ingen Kirke fandtes i Cawnpur. Han virkede for at faa den. Og endelig lykkedes det. Men samtidig tog hans Svaghed til. Det blev konstateret, at han var brystsyg, og Lægerne bød ham rejse. Saadan gik det til, at da Klokkerne ringede til *Kirke* for første Gang over Cawnpur, holdt Martyn sin *Afskedsprædiken*.

Kirken var fyldt til Trængsel. Han begyndte at tale. Han var bleg som Døden og saa' ud, som om han hvert Øjeblik kunde falde om. Han begyndte med svag stille Stemme. Men efterhaanden hævedes den, Kræfterne vendte tilbage; der kom en Glød

over hans Forkyndelse, Begejstringens Lys glimtede frem i hans Øjne. — —

— —

Henry Martyns Gerning i Cawnpur var tilsyneladende uden Frugt. Kun en gammel Kone var bleven døbt. Den forslidte, ægte danske Vits: »Kristendom er kun for Børn og gamle Kællinger!« — synes altsaa her at bekræfte sig. —

Men nu skal vi høre!

Over Muren, der omgav Henry Martyns Gaardsplads, hævede sig et højt Lysthus i en Nabohave. Og herfra plejede nogle unge muhammedanske Dagdrivere at kige ned paa Prædikanten, mens de smøgede deres Huka og nippede til deres Sorbet. En Søndag bestemte de, i et lystigt Øjeblik, at de vilde høre med til Vagabondmenigheden, gik saa ned fra Lysthuset, midt ind gennem Skaren og frem mellem de aller forreste. Siden listede de tilbage, gjorde morsomme Bemærkninger over det, de havde hørt, og tog Plads i Lysthuset. Men der var een af dem, som ikke længere vilde tage Del i Kammeraternes Løjer. Det var *Sheikh Saleh*.

Denne ansete Muhammedaner var født i Delhi, levede en Tid som persisk og arabisk Sproglærer i Lucknow, og blev siden Opsynsmand over Kongen af Oudh's Juveler. Han var en brændende nidkær Musselmand, men var efterhaanden bleven mere og mere frastødt af sine Trosbrødres Grumhed og Troløshed. Nu var han paa Vej tilbage til sin Fader i Lucknow; hans Hjerte var søgende; — og nu paa denne Søndag havde han faaet at høre det, hans Sjæl

trængte til. Han vedblev en Tid at høre Henry Martyn; — gennem en Ven af Sabat kom han til at lære Martyns persiske ny Testamente at kende. Han læste det helt og blev Kristen. Efter et Aars Undervisning i Calcutta blev Saleh døbt og antog Navnet *Abdul Masseh* (Messias' Tjener); han blev siden præsteviet og var den *første muhammedanske kristne Præst*. Om hans Gerning er at sige, at han virkede i 15 Aar efter Martyns Død og førte 39 Hinduer til Frelseren. — —

— —

I de følgende Aar var der mange, som blev saa stærkt grebne ved Læsningen af Martyns Oversættelse af det ny Testamente, at de meldte sig til Daabsundervisning. —

Den Dag i Dag er der i Dinapur og Cawnpur smaa kristne Menigheder, — for en Del Frugter af Henrys Arbejde. —

Det maa i denne Sammenhæng interessere os at vide, at der i 1912 blandt de indfødte Præster og Lærere i Nordindien i det mindste findes 200, som forhen var Tilhængere af Islam. — —

Men om Sheikh Salehs Omvendelse fik Martyn aldrig noget at vide. Thi i Guds Rige har det sig saadan, at en saar, en anden høster, — for at intet Menneske skal rose sig, — men Gud alene have Æren.

VII.

Persien.

1811—1812.

»Han er ude at prøve Søluften. Gud give, det virkelig maatte styrke hans *Helbred*. Hans Liv er af ubetalelig Værdi for os!«

Saadan skriver en af Martyns Venner til England.

Det var altsaa for Helbredets Skyld, han maatte rejse.

Men vi kender ham tilstrækkelig til at vide, at der ogsaa maatte være andre Maal for hans Fart. Den ivrige Sprogmand havde opdaget, at den nylig fuldendte *persiske Bibeloversættelse* ikke var saa god. Han vilde derfor tage Ophold i Persien for en Tid og studere Sproget. Saa sejlede han da fra Cawnpur over Calcutta, og herfra til Søs over Bombay til Persien.

1811. Maj 21. — Landede ved Bushire i Morges i god Behold. Hvor uudtømmelig er dog Guds Kærlighed. Velsignet være hans Godhed. Maatte han stadig bevare mig fra Fare, og, frem for alt lade min Rejse blive Kilden til fremtidig Velsignelse for hans Kongedømme i Persien — — —

— Martyn glædede sig til at komme til Persien. Befolkningen her har aldrig bestaaet af saa fanatiske Muhammedanere som andetsteds. De herskende Dynastier var taalsomme i Behandlingen af Kristne, —

langt mere taalsomme end den russiske Kristenhed overfor Jøderne og »ikke ortodokse« Sekter. —

Henry Martyn var kendt i Persien, før han kom. Han havde Anbefalingsbreve med fra Generalguvernøren i Indien til den nye britiske Ambassadør, som havde boet i Lucknow og kendte Henrys Arbejde i Nabobyen Cawnpur. Martyn kom med Ry for en Guds Mand og en lærd Mand, der kendte Muhammedanernes hellige Bøger lige saa godt som de Kristnes. — —

Bushire, den første By, han kom til, havde en Befolkning, der for en stor Del bestod af Persere og Arabere. Han kom ogsaa her i Berøring med en Del Armeniere; og de modtog ham som en stor og meget hellig Præst. Her i Bushire anlagde Martyn, for at undgaa mange Slags Ubehageligheder, persisk Dragt. Iført spids Astrakan-Hue, posede blaa Benklæder, røde Sko, let Sirtses Tunica, løst hængende Frakke, — og ridende paa Pony, ledsaget af en armenisk Tjener paa Muldyr, et andet Muldyr med Bagage, drog han af Sted 30. Maj 1811 til Shiraz, det berømte Sæde for persisk Lærdom. Hans Ledsager var en britisk Officer. Det hele Selskab blev til en stor Karavane med en 30 Heste og Muldyr, der var belæsset med Pakker til Ambassadøren.

Det var ved Aften Kl. 10 i det skæreste Maaneskin, de drog ud fra Bushire. — Man kunde stadig kun marschere om Natten.

1811, Juni 1. — »Ved Solopgang kom vi til Ahmeda, — ialt seks Parasanger, — og opslog vort

lille Telt under et Træ, det eneste Ly, vi kunde finde. I Begyndelsen var Heden ikke større, end vi havde følt den i Indien, — men den blev snart saa intensiv, at det næsten var foruroligende. — Termometret stod til sidst paa 126°; — jeg drog den Slutning, at om jeg kunde holde ud endnu en Dag eller to, saa maatte Døden være uundgaaelig. — Endelig trak den mordlystne Sol sig tilbage, — og jeg krøb frem af mit Skjul, mere død end levende!« —

Rejsen gik først over den 90 Mil brede Sandslette, — dernæst ad Klippestiers stejle Trapper, — saa over skønne Dalstrækninger, skovdækkede eller klædt i grønne Urter, — frem til Shiraz. Med sine blændende, hvide Huse og slanke Minareter ligger Staden, hegnet af skønne Haver og cypresrige Kirkegaarde, — midt paa en vid Slette, der til alle Sider omrandes af Klippernes sorte Bølgerækker. —

— Som Jaffir Ali Khans Gæst i Shiraz sad Henry Martyn, snart i sin Værts Hus, snart i den duftende Orangehave, og arbejdede med sit persiske ny Testamente; Vejledning i Sproget fik han af sin Værts Svoger, Mirza Seyd Ali Khan. — Og her i sin Bolig modtog Martyn nu daglig Besøg af og disputerede med lærde Muhammedanere fra Shiraz og fra Omegnen.

Men samtidig styrkedes hans Indre gennem nye Oplevelser sammen med Gud. — I hans Hjerte levede bestandig den samme Kærlighed til Lydia. Og det var ham til stor Glæde at fortælle hende om, hvad der hændte.

Shiraz, 1811, Juni 23. — »Lad mig sige det med Tak til vor naadige Fader i Himlen, at jeg har det godt. Om min Sjæl er der ikke stort at sige. Jeg antager, den vilde leve mere vel, om »den elskede Persis« var ved min Side*). Dette Navn, jeg engang gav Dem, falder mig ind i dette Øjeblik; jeg tænker, fordi jeg er i Persien. Jeg sidder her i en af dette Lands Dale, adskilt fra indiske Venner ved Kæder af høje Bjerge og det brusende Hav, — midt blandt et Folk, der er over al Beskrivelse fordærvet. Forestil Dem en bleg Skabning med et Par kolossale Moustacher og klædt paa persisk — siddende paa et persisk Tæppe i et Værelse uden Bord og Stole — og De ser mig!« — —

Han fortæller saa, at han tænker at blive seks Maaneder her. Thi han har set, at hans persiske Oversættelse intet duer, og vil derfor gøre det hele om. Henry finder, at Perserne er et langt mere fordomsfrit og videbegærligt Folk end Indierne, og ikke opfyldt af en saa forskrækkelig stor Ærefrygt overfor Englænderne, som de frygtsomme Hinduer. —

— Der kom nu daglig en Mængde Muhammedanere til Henry Martyn, undertiden saa mange, at han maatte afslaa at se dem for sit Oversættelsesarbejdes Skyld. Han følte med Paulus en uafladelig Medfølelse brænde i sit Hjerte for Hedningerne, — elskede dem for deres himmelske Faders Skyld og fandt sin Lyst i at bede for dem. Han blev i den Grad belejret af Mennesker, der vilde tale med ham, og der

*) Romerbr. 16, 12.

var en saadan Lyst hos dem til at tale om Gud, at han syntes, der engang maatte komme noget godt ud deraf. Alligevel var Martyn forfærdet over at se, hvor dybt nedsunkne i Laster en stor Mængde af Perserne var. Han undredes til Tider over, at disse Folk ikke var bleven udslettet af Jorden, naar Sodoma og Gomorrah maatte forgaa.

Den sørgelige etiske Tilstand blandt Shiraz' Beboere skyldtes for en stor Del et Slags Religionssystem, der kaldtes *Sofis*. Det var en sværmerisk, saakaldet frisindet Aandsretning, med lignende Grundsætninger som Stoikerne. I sin Gudløshed var den i Grunden en Blanding af Skepticisme, fordomsfuld Fanatisme og fuldstændig Mennesketilbedelse. Derfor hadede dens Tilhængere særlig Tanken om Jesu Guddomsmagt. — Netop Bekendelsen af Jesus som Guds Søn udsatte bestandig Martyn for de lærde Muhammedaneres Spot. Deres Haansord og Trudsler, Drengenes Stenkast — intet kunde bevæge ham til at fornægte den Herre, han tjente. —

En Dag kom en Jøde, der var bleven Muhammedaner, til Martyn og vilde bevise, at Muhammed fandtes nævnet i Mosebøgerne, — Forsoningslæren var ikke at finde i Evangelierne, — Daab og Nadver var blot Sindbilleder.

Henry Martyn sagde, at Jesus havde givet sine hellige Indstiftelser, fordi han vidste, at Kristendommens sande Væsen ikke kunde bevares uden gennem dem.

Siden i Samtalens Løb sagde Jøden: »Som Barn

kunde jeg aldrig lade være at græde, naar jeg hørte om Kristi Lidelser!«

Og mens han sagde dette, udgød han atter Taarer.

— —

Samtaler af den Art fandt ofte Sted. Og Henry viste under dem stor Visdom, Taalmod og Kærlighed. Uden Spor af fanatisk, kødelig Iver lod han Jesu store Kærlighed tale selv. — —

Martyn havde ikke været længe i Shiraz, før han blev Genstand for almindelig Bysnak. Man fablede om, at han, under Paaskud af at ville gaa over til Islam, en skønne Dag havde i Sinde at føre 5000 engelske Krigsmænd ind i Shiraz og tage den i Besiddelse. Misfornøjede med deres egen Styrelse, begyndte mange Muhammedanere at ønske sig under engelsk Overhøjhed, som de mente havde bragt Indien Fred, Lykke og Rigdom. Og denne Omstændighed har vel bidraget meget til den store Tilstrømning af Mennesker. *Jøder,* omvendte til Islam, kom i stort Tal og opfyldte Haven, hvor Henry sad, og hvor han hver Søndag tog imod alle. Frygtagtige Armeniere, der ellers knap vovede at tale til nogen, blev frejdige og meddelsomme i hans Nærhed. Fra Bagdad og Basra, fra Bushire og Ispahan, — ja endog fra Klostret Etschmiatzin ved Ararat — kom der besøgende i skarevis for at tale med den sælsomme Skolar og Helgen. — —

Det største, Martyn udrettede i Persien, var dog absolut at oversætte ny Testamente og Psalmerne.

David Brown har kaldet Bibelen den store Missionær, som forkynder i alle Tungemaal Guds vid-

underlige Gerninger. Saaledes blev den ogsaa i Persien. Henry Martyn var jo først og sidst den lidenskabelige Sprogforsker.

Det var i Juni 1811, han kom til Shiraz. Og *24. Februar 1812* sad han og rettede paa det sidste Blad af sit *persiske ny Testamente*. Altsaa i *otte Maaneder* var dette Kæmpearbejde blevet fuldendt! —

»Hvor har jeg dog meget at love Herren for. Men dette er ikke det mindste. Maatte det nu ske, at Aanden, som gav Ordet, og kaldte mig til at blive Ordets Tolker, naadig og magtfuld maatte lægge det ind i Synderes Hjerter, ja, samle et udvalgt Folk blandt Perserne, der staar Gud saa fjernt!« — —

De tre næste Maaneder blev brugt til at udarbejde Kopier af det kostbare Manuskript, — og til nært aandeligt Samliv med Persere, som virkelig for Alvor vilde lære noget af den fremmede Gudsmand.

Dagbogen giver den skønneste Skildring af Samlivet med disse søgende Sjæle. —

»Deres Lydhørhed overfor Ordet, deres Kærlighed og Opmærksomhed mod mig synes at vokse, alt som Timen for min Afrejse nærmer sig. Aga Baba, som har været ved at læse St. Matthæus, sidder ved Siden af mig og fortæller omstændeligt Enkelthederne ved Jesu Død. — — Det friske Bed med røde Roser, vi sidder ved, og Nattergalens Melodier, som hvirvler om i Luften, er ikke saa liflige for mit Hjerte som denne Samtale paa Persisk « — —

»Da jeg en Dag fortalte Sayyid Ali, at jeg elskede at være ene om Aftenen i Bøn, sagde han med Alvor: »Selv om et Menneske ikke har andet religiøst

Selskab, tænker jeg, han maa, ved Hjælp af Bibelen, leve alene sammen med Gud!« — Ja, denne Ensomhed vil ret snart paa en vis Maade falde i hans Lod; maatte han dog finde den som et Middel til Guds Naades Meddelelse til hans Sjæl! — Han spurgte mig, hvordan man burde henvende sig til Gud. Jeg sagde: som til en Fader, med ærbødig Kærlighed!«

1812, Maj 11. — Aga Baba kom og bød mig Farvel, hvilket han gjorde paa den mest højtidelige Maade, men spurgte tilsidst, om jeg uafhængig af alle ydre Tegn havde noget indre Bevis for Kristi Lære. — Jeg svarede: »Ja, utvivlsomt. Forvandlingen fra, hvad jeg var engang, det er tilstrækkeligt Bevis for mig!« —

Til sidst tog han Afsked i stor Sorg, — og, hvad bedre var, øjensynlig i Bekymring for sin Sjæl!

— —

Da Henry Martyn havde fuldendt sit ny Testamente, udarbejdede han to Kopier deraf, et for Shahen af Persien, et for Kronprinsen.

Da Martyn gerne personlig vilde overrække Gaven, forlod han Shiraz *11. Maj 1812.*

Rejsen var over al Maade anstrengende, og hans Sygdom udviklede sig med rivende Fart.

I *Teheran* opsøgte han *Viziren* og fik en Samtale med ham. Denne forløb imidlertid langt fra heldigt. Og Viziren ytrede tilsidst: »Du skulde hellere sige: Gud er Gud, og Muhammed er hans Profet!«

Martyn svarede: »Gud er Gud, og Jesus er Guds Søn!« — —

Næppe var disse Ord udtalt, før alle, der var til

Stede, raabte op og foer i Vejret, som om de vilde rive ham sønder.

En af dem sagde: »Hvad mon du vilde sige, om din Tunge blev revet ud for denne Gudsbespottelse!«

Efter at de havde vist Martyn stor Haan, gik han omsider bort til sit Telt for at tilbringe Resten af Dagen i Hede og Smuds.

»Jeg tænkte over disse Ting i Bøn; og mit forvirrede Hjerte fandt den Fred, Jesus har lovet sine Disciple!«

Samme Dags Aften kom der Meddelelse fra Viziren om, at det var Kongens Sædvane ikke at se nogen Englænder, inden han var præsenteret af Gesandten eller havde Breve fra ham. — Skuffet rejste Martyn til *Tebris* for at faa det fornødne skriftlige ordnet. Her blev han imidlertid angrebet af saa haard en Feber, at han laa hen som død i to Maaneder. Naar han til Tider kom til sig selv, gentog han Forjættelsen: »Naar du gaar gennem de brusende Vande, vil jeg være hos dig!« — —

Den britiske Gesandt, Sir *Gore Ouseley*, viste Martyn stor Gæstfrihed og Kærlighed. Han paatog sig ogsaa den Opgave at bringe Henry Martyns Oversættelse til *den store Shah, Fateh Ali Shah Kajar*. —

— Ouseley fik da siden hen et Brev fra Majestæten, hvori denne udtalte sin Glæde over Gaven, der syntes ham af stor Værdi. Han udtalte sin Glæde over, at de Kristnes hellige Bog nu var oversat paa Persisk, og tilmed i et saa glimrende og klart Sprog.

Ouseley bragte *Manuskriptet* til St. Petersborg,

og her blev det trykt, — og *udkom*. Men dette skete først i *1815*, — altsaa tre Aar efter Martyns Død.

— — .....

Sammen med to armeniske Tjenere og en tyrkisk Hestedreng, Hassan, drog Martyn af Sted fra Tebris, 2. September 1812. Det var hans Agt at tage over *Konstantinopel* til *England*.

Med sit persiske Manuskript færdigt til Trykken, og med Hjertet fuldt af Længsel efter Lydia drog han ud. — I *Armenien* blev han mødt med stor Venlighed, særlig i Klostret Etschmiatzin ved Foden af Ararat; her blev han forsynet med Tjenere til Videreerejse. —

I de følgende Dage blev Feberanfaldene stedse voldsommere. Men den vilde Hestekarl drev paa med Rejsen. De fløj over glødende Høje og Dale hele den tredje Oktober, fra otte Morgen til langt hen paa Dagen; — saa skiftedes der Heste i *Sheheran;* atter fortsattes Farten Resten af Dagen, hele Natten og næste Dag med. Om Dagen var den kraftesløse, feberglødende Mand ved at saares tildøde af Solens Ildpile. Om Natten blandede Regnen sig med Mulmet. Forfærdelige Dage. Grusomme Nætter. — Atter foer de af Sted efter et Par Timers Hvile, indtil Henry erklærede, at han ikke vilde mere. De førte ham til en aaben Veranda af et Hus. Den ene af de armeniske Tjenere bønfaldt Folkene dér om at gaa lidt; Martyn vilde gerne være ene. De blev højst fornærmede.

»Og hvorfor vil han saa være ene?« spurgte de og gloede nysgerrigt. Endelig fik Henry dem for Be-

taling til at bære ham ned i en Stald. Hassan og en Del andre plantede sig ved Siden. — —

»Min Feber voksede til en voldsom Grad. Ilden i min Pande og mine Øjne var saa stærk, at den næsten gjorde mig afsindig. Jeg bønfaldt om at blive ført udenfor. Ingen agtede derpaa. Min Tjener, som, da han saa' mig sidde og se saa underlig ud, troede, jeg talte i Vildelse, var døv for alt, jeg sagde. Til sidst lagde jeg mit Hoved ned mellem Bagagen, hvilede det mod den fugtige Jord og faldt i Søvn!« — —

Den 5. Oktober tog de videre og naaede den lille Bjergstad *Tokat* i Egnen Syd for det sorte Hav. To Persere, der var paa Vej til Konstantinopel, opholdt sig denne Dag i Tokat. Og de viste Martyn stor Kærlighed. Mens de lagde deres Medfølelse for Dagen, sad Hassan i fuldkommen Ligegyldighed og tyggede Drøv over den yderligere Forhaling, Henrys nye Sygdomsanfald medførte.

Tokat. Oktober 6. —

Ingen Heste at faa! — Saa har jeg da her en uventet Hvile! — Jeg sidder i Æblehaven og tænker med sød Hygge og Fred paa Gud, — min Ledsager, min Ven og Vederkvæger i Ensomheden. — O, naar skal dog Tiden vige for Evigheden! — Naar skal den lade sig til Syne, den nye Himmel, den nye Jord, hvor Retfærdighed dvæler! — *Dér,* — dér skal intet urent lukkes ind. Intet af den Skamløshed, som nu gør Mennesker langt værre end Dyr, intet af den Fordærvelse, som hernede forøger Dødelighedens Jammer, skal dér ses eller høres mere! — —

Her ender Dagbogen. — —

Altsaa, — siddende i Æblehaven, tænkende med sød Hygge og Fred paa sin kære Ven i Himlen, fuld af Længsel efter ham, — saadan er det sidste Glimt af Henry Martyn, vi faar at se.

Om de ti sidste Dage har Historien intet at melde. Kun véd vi, at Gud, hans bedste Ven, tog sin Tjener til sig *16. Oktober 1812.* — Paa den armeniske Kirkegaard i Tokat kom hans Legeme til at hvile.

— —

Betydningen af dette, i Verdens Øjne saa betydningsløse, enogtrediveaarige Menneskeliv, — er ikke til at udsige!

Moderne engelske rejsende træffer undertiden Persere, der spørger, om de ikke kender denne mærkelige Gudsmand.

»Han kom her midt iblandt os, sad omgiven af vore vise Mænd og gjorde saadanne Indvendinger mod Koranen, som ingen kunde besvare. Vi vil gerne høre mere om hans Religion og den Bog, han efterlod os!«

— —

I England har Henry Martyns Liv øvet en stadig vækkende Indflydelse. — Det vil sikkert ogsaa gøre det andetsteds. — Hvor er det muligt andet end at beriges i Hjertet ved at lære ham at kende!

En begavet Matematiker, et Sproggeni af Rang, en livlig, alsidig, blændende Personlighed, der opgiver en glimrende Løbebane, giver alt i Guds Haand, ofrer alt med Glæde, — glemmer sig selv helt, bevarer sit lyse, barnlige Jeg, sit muntre Glimt i Øjet

til det sidste, — gaar ind under utrolige Lidelser, — uden Spor af højtidelig Medlidenhed med sig selv! —

Hvor er det muligt andet, end at Jesus selv maatte følge i hans Gernings Fodspor. Ogsaa i de mest fortørrede Hedningelande maatte der spire noget op i hans Fjed.

Jesus selv kendtes ved Arbejdet, — han, den store Missionens Herre, han, hvis Navn bliver til evig Tid.

»Saa længe Solen skinner, skal hans Navn skyde friske Skud. Og man skal prise sig salig i ham. *Alle Hedninger* skal love ham. Priset være Gud, Herren, Israels Gud, som alene gør Undergerninger! Og lovet være hans Herligheds Navn til evig Tid, og al Jorden vorde fuld af hans Herlighed!

Amen!«*)

*) Ps. 72, 17—19.

KILDER.

George Smith: Henry Martyn. London. 1892.
W. Ludwig: Henry Martyn. Basel. 1868.
John Sargent: Henry Martyn. New York. 1819.
T. Lunt: Islams Sværd.
H. Ussing: Evangeliets Sejersgang. København. 1902.

MISSIONS-BIBLIOTHEKET

AARGANG 1913

INDHOLD:

Richard Lovett: *James Gilmour,* Mongoliets Apostel. Oversat og forkortet af Karen Ræder.

Knud Heiberg: *Madras,* lidt om Byen og Missionen.

Holger Rafn: *Henry Martyn,* en kort Levnedstegning af en moderne Muhammedanermissionær.

KØBENHAVN
DET DANSKE MISSIONSSELSKAB
1913

Nyt Abonnement paa Missions-Bibliotheket.

Redigeret af Missionssekretær Eilert Morthensen.

Missionsbibliotheket, som hidtil har tilhørt Udvalget for Børnegudstjenesten og været i Kommission hos »Siloam«, er fra dette Aars Begyndelse overgaaet til »Det danske Missions-Selskab«, **der med nogle Ændringer og Forbedringer vil fortsætte med dets Udgivelse. Subskriptionen vil fremtidig udgaa i 12 Ark** (hidtil 10) **aarlig, i 4 à 5 Hæfter,** og saaledes, at der mindst vil komme **et Hæfte hvert Fjerdingaar.** Af Hensyn til Indbinding vil der med Aarets sidste Hæfte blive tilstillet Abonnenterne et Titelblad. Dette vil imidlertid nødvendiggøre en mindre Prisforhøjelse, **saa den aarlige Abonnementspris vil blive Kr. 1,25** (hidtil 1 Kr.). Missions-Bibliotheket vil iøvrigt søge at give en god og letlæselig Missionslitteratur — korte Levnedsskildringer af berømte Missionærer, Blade af vor Tids Verdensmission o. s. v. Det vil sikkert kunne blive en god Hjælp især for dem, der som Ledere af Samfund og Missionskredse, Studiekredse, Søndagsskoler, K. F. U. M. og K. o. s. v. ofte vil have Brug for lettilgængelige Meddelelser om den Ydre Mission.

Vi skal da tillade os at opfordre vore Venner til at tegne sig som Abonnenter enten i nærmeste Boghandel eller ved at sende Meddelelse herom til »Det danske Missionsselskab«, Strandagerve] 24, Hellerup.

D. M. S. Forlag har sikret sig Restbeholdningen af de tidligere udkomne Hæfter, og af disse kan faas følgende:

	Pris.
Bang, Im., Alexander Duff, Nogle Træk til et Livsbillede	0,25
Bergmann, Lorenz, Missionen i Japan	0,50
Blauenfeldt, Johanne, Isabella Thoburn, Banebryderen for Kvindernes Undervisning paa Missionsmarken	0,25
Buch, Vilh., Lidt om Koreamissionen	0,40
Christensen, Anders, Fra Missionen i Kongo	0,40
— George Grenfell, Missionær og Opdagelsesrejsende i Kongo	0,50
Ejersted, Johs., Adoniram Judson, Birmas Apostel	0,25
Ellerbek, S., Antung ved Jalufloden. Med Illustrationer. 2. Oplag	0,35
Fauerholdt, J., Jøder og Jødemission	0,35
Goy, Mme, I Afrikas Indre. Minder fra Zambesemissionen. Oversat ved Fr. Aschlund	0,50
Hansen, Chr., James Chalmers. En moderne Martyr	0,25
— William Chalmers Burns. En Indremissionær, som blev en af Banebryderne for vor Tids Kinamission	0,35
Jensen, Harald, Alexander Mackay. En Levnedstegning	0,40
— John Eliot, Indianernes Apostel	0,15
— Hudson Taylor. Hans Ungdom og Manddom	0,20
Kildeby, Hans, Hans Peter Børresen	0,50
Kruse, Alfred, En af det moderne Japans Grundlæggere	0,30
Krohn, Volmer, Allen Gardiner	0,25
— Indblik i Religioner udenfor Kristendommen	0,50
Morthensen, Eilert, Dr. Robert Morrison	0,25
— Dr. Griffith John fra Hankow	0,50
— Korea. Det, der var, og det, der er ved at komme	0,60
Olsen, A., Missionspræst John Engh og Missionens Udvidelse efter hans Død	0,50
Rafn, Holger, Raymundus Lullus, En Ridder af det hellige Kors	0,30
Stricker, Chr., Lys i Mørket, lidt om Arbejdet blandt de Spedalske	0,10

Wellejus, H., **Fra Missionen blandt Muhammedanere** 0,60
— **Fra Kampen mod Islam. Billeder fra Batak-Missionen** 0,50

En Del af disse Hæfter har vi ladet samle, **ikke efter Aargang,** men efter **Indhold,** og **indbundet i smukt Shirtingsbind,** og vil vi da kunne tilbyde:

1ste Bind: **Mission blandt Muhammedanere:**
I. **Raymundus Lullus,** en Ridder af det hellige Kors. Af Pastor Holger Rafn.
II. **Fra Missionen blandt Muhammedanere.** Af Pastor H. Wellejus
III. **Fra Kampen mod Islam,** Billeder fra Batak-Missionen. Af Samme.
Pris 1,25.

2det Bind: **Fra Missionen i Afrika:**
I. **Fra Missionen i Kongo** Af Cand. theol., Sekretær Anders Christensen.
II. **George Grenfell** Missionær og Opdagelsesrejsende i Kongo. Af Samme.
III. **Missionspræst John Engh** og Missionens Udvidelse efter hans Død og nuværende Stilling. Af Missionspræst A. Olsen.
IV. **Alexander Mackay.** En Levnedstegning. Af Pastor Harald Jensen Kent.
V. **I Afrikas Indre.** Minder fra Zambesemissionen. Af Fru Goy. Autoriseret Oversættelse ved Pastor emer. Fr. Aschlund.
Pris 1,25.

3die Bind: **Fra Koreamissionen:**
I. **Lidt om Koreamissionen.** Af Pastor Vilh. Buch.
II. **Korea,** det, der var, og det, der er ved at komme. Af Cand. theol., Sekretær Eilert Morthensen. **Pris 1,00.**

4de Bind: **Fra Missionen i Indien og Birma:**
I. **Adoniram Judson,** Birmas Apostel. Af Johannes Ejersted.
II. **Alexander Duff.** Nogle Træk til et Livsbillede. Af Sognepræst Im. Bang.
III. **Hans Peter Børresen** en dansk Missionær. En kort Levnedsskildring ved Cand. theol., Sekretær Hans Kildeby.
IV. **Isabella Thoburn,** Banebryderen for Kvindernes Undervisning paa Missionsmarken. Af Pastorinde Johanne Blauenfeldt
Pris 1,25.

5te Bind: **Fra Missionen i Kina:**
I. **Dr. Robert Morrison,** den første evangeliske Missionær i Kina. En kort Levnedstegning. Af Cand. theol., Sekretær Eilert Morthensen.
II. **William Chalmers Burns,** en Indremissionær, som blev en af Banebryderne for vor Tids Kinamission. Af Sognepræst Chr. Hansen.
III. **Hudson Taylor.** Hans Ungdom og Manddom. Af Pastor Harald Jensen Kent.
IV. **Dr. Griffith John fra Hankow.** Af Cand. theol., Sekretær Eilert Morthensen. **Pris 1,25.**

6te Bind: **Banebrydere:**
I. **John Eliot,** Indianernes Apostel. Af Pastor Harald Jensen Kent.
II. **Allen Gardiner,** Banebryderen for den nyere Tids evangeliske Mission i Sydamerika. Af Volmer Krohn.
III. **James Chalmers,** en moderne Martyr. Af Sognepræst Chr. Hansen.
IV. **En af det moderne Japans Grundlæggere.** En kort Fremstilling af Dr. J. H. Nisimas Liv og Gerning. Af Alfred Kruse. **Pris 1,00.**

DUPLEX-TRYKKERIET, KØBENHAVN. K.